

Korgan (Ordu) yöresinde doğal yayılış gösteren bitki taksonlarının etnobotanik özellikleri

Ayşe Gül Sarıkaya^{a,*} , Asiye Karaevli^b

Özet: İnsanlar, insanlığın varoluşundan günümüze kadar çevre ve bitkilerle sürekli bir etkileşim içinde olmuşlardır. Belli bir coğrafi alanda yaşayan halk, o alanda yayılış gösteren bitkileri gıda, tıbbi, yakacak, sanayi, süs vb. farklı amaçlarla kullanmaktadır. İnsanların yerleşik hayatı benimsemeleriyle birlikte pek çok medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu'da kültürel zenginliği ile birlikte bitki zenginliği de günümüze kadar ulaşmıştır. Bu çalışma Ordu ilinin Korgan ilçesi sınırlarında gıda olarak tüketilen doğal bazı bitki taksonlarını ve bu bitki taksonlarının etnobotanik özelliklerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Korgan ilçe sınırları dahilinde yöre halkından 119 kişiye 25 soruluk anket araştırması yapılmıştır. Çalışma sonucunda doğal yayılış gösteren ve gıda olarak tüketilen 16 familyaya ait 23 takson tespit edilmiştir. Bu taksonların etnobotanik kullanım alanlarına bakıldığında 12'sinin gıda, 2'sinin baharat, 13'ünün çay ve 2'sinin ise süs bitkisi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Etnobotanik, Korgan, Ordu, Doğal gıda bitkileri

Ethnobotanical properties of plant taxa that naturally distributed in Korgan (Ordu) province

Abstract: People have been in interaction with the environment and plants from the existence of humanity to the present day. The people living in a certain geographical area use plants for different purposes like food, medical, fuel, industry, ornamental. The plant richness has reached to the present day with cultural life in Anatolia where has hosted many civilizations together with the people adopting the established life. This study was carried out to determine some natural plant taxa that are consumed as a food in the Korgan (Ordu) borders and the ethnobotanical properties of these plant taxa. A survey of 25 questions was carried out to 119 people from the local population in the boundaries of the Korgan district. As result of study, 23 taxa belonging to 16 families, which are naturally distributed and consumed as food, were determined. Ethnobotanical use of these taxa, 12 of the food, 2 of spices, 13 of which is used as a tea and 2 as ornamental plants.

Keywords: Ethnobotany, Korgan, Ordu, Natural food plants

1. Giriş

İnsanlar, insanlığın varoluşundan günümüze kadar çevre ve bitkilerle sürekli bir etkileşim içinde olmuşlardır. Bu etkileşimler çeşitli ihtiyaçları ve kullanımları da beraberinde getirmiştir. Bu kullanımlar sonucunda ise etnobotanik ve paleoetnobotanik gibi bilim dalları ortaya çıkmıştır (Vural, 2008).

Etnobotanik kelimesi, insanların çalışması anlamına gelen "etno" kökünden türemiştir. Botanikçi John W. Harshberger tarafından 1989 yılında ilk kez kullanılan etnobotanik anlamı ise insanların bitkilerden yararlanması ve belli bir coğrafi alanda yaşayan halkın, o alanda yayılış gösteren bitkileri gıda, tıbbi, yakacak, sanayi, süs vb. farklı amaçlarla kullanması olarak tanımlanmaktadır (Vural, 2008).

Etnobotanik teriminin ortaya çıkmasındaki asıl etken hastalıklarla mücadele edebilmek için geçmişten günümüze kadar bitkilerin kullanılmasıdır. İnsanoğlu kendi bilgileri ve deneyimlerinin dışında yaşama alanındaki doğal fauna ve

florayı da gözlemleyerek yeni bilgiler ve deneyimler kazanmıştır (Baydar, 2009).

İnsanların yerleşik hayatı benimsemeleriyle birlikte pek çok medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu'da kültürel zenginliği ile birlikte bitki zenginliği de günümüze kadar ulaşmıştır (Ertem, 1987). Deneme ve yanılma yoluyla çevresinde ki bitkilerin tedavi edici taraflarını öğrenerek yeni kuşaklarına yıllarca bu bilgileri aktaran insanların deneyim ve birikimleri yapılan etnobotanik çalışmalarla ortaya çıkarılmıştır (Alpınar, 2010). Yurdumuzun farklı yerlerinde yapılan etnobotanik çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, halk yöresinde doğal olarak yetişen bitki türlerinin ortalama %10-12'sini farklı amaçlarla kullanmaktadır (Aslan, 2014).

Karadeniz Bölgesi'nde doğal olarak yetişen bazı bitki taksonlarının etnobotanik özelliklerini belirlemek amaçlı yapılmış bazı çalışmalar vardır. Örneğin, Cansaran ve Kaya (2006), Amasya il merkezi, Yassıçal ve Ziyaret Beldeleri ile Bağlarüstü, Boğaköy ve Vermiş köylerindeki yöre halkının farklı alanlardaki bitki kullanımını gözlemlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda yörede 67

✉ ^a Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Bursa

^b Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Isparta

@ * **Corresponding author** (İletişim yazarı): aysegul.sarikaya@btu.edu.tr

✓ **Received** (Geliş tarihi): 05.05.2019, **Accepted** (Kabul tarihi): 16.07.2019

Citation (Atf): Sarıkaya, A.G., Karaevli, A., 2019. Korgan (Ordu) yöresinde doğal yayılış gösteren bitki taksonlarının etnobotanik özellikleri. Turkish Journal of Forestry, 20(3): 173-179.

DOI: [10.18182/tjf.560636](https://doi.org/10.18182/tjf.560636)

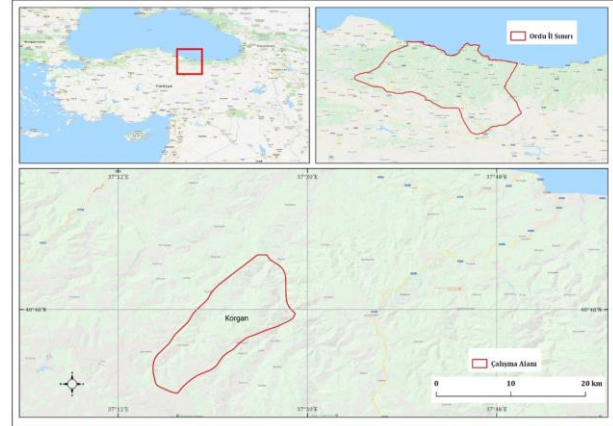
familyaya ait 257 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlar arasında 127'si gıda, 93 'ü tıbbi, 12'si yakacak, 16'sı yem, 60 el sanatları, 49'unun da farklı alanlarda kullanıldığı saptanmıştır. Saraç (2013), 2011 ve 2012 yılları arasında Rize ili sınırları içerisinde yer alan 5 ilçede yöre halkı tarafından kullanılan bitkilerin etnobotanik özelliklerini, kullanım alanlarını, yöresel adlarını belirlemek ve yörede unutulmaya yüz tutmuş kültürel zenginliğine ek olarak ekonomik önemi olanları saptamak amacıyla yaptığı çalışmada, çalışma alanında 56 familya ve bu familyalara ait 113 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlar arasından 78'i tedavi, 43'ü besin, 19'u hayvan yemi ve hayvan hastalıklarının tedavisinde, 8' baharat-çay ve 26'sının diğer çeşitli amaçlar için kullanıldığı belirlenmiştir. Türkan vd. (2006)'nin Ordu İli ve çevresinde yaptıkları araştırmada yörede çoğunlukla doğal olarak yetişen tıbbi ve gıda amaçlı kullanılan 18 familya ve bu familyalara ait 35 tür sunulmuştur.

Ordu'nun Korgan ilçesinde yapılan bu çalışma, Korgan yöresinde doğal olarak yetişen, gıda olarak tüketilen bazı doğal bitki taksonlarının etnobotanik özelliklerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

2. Materyal ve yöntem

Karadeniz bölgesinde bulunan Korgan ilçesinin konumu 40° 49' 42.8988" kuzey enlemi ile 37° 20' 40.6716" doğu boylamı arasında bulunmaktadır. İlçenin güneyinde Fatsa, güneydoğusunda Aybastı, güneybatısında Tokat ili ve Niksar ilçesi, kuzeybatısında Kumru ilçesi yer almaktadır. İlçe merkezi deniz seviyesinden 760 metre yükseklikte olup ilçenin yüzölçümü 20.600 hektardır. Korgan (Ordu) yöresinde gıda olarak tüketilen doğal bazı bitki taksonlarının etnobotanik özelliklerini tespit etmek amacıyla ilk olarak 25 soruluk anket formu hazırlanarak yöre insanı ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Korgan ilçe merkezinde toplamda 119 kişi ile görüşülmüştür (Şekil 1).

Çalışmada, veri toplama ve değerlendirme için 25 soruluk anket formu kullanılmıştır. Anket formunda bulunan sorular ve verilen cevaplar ile öğrenilmek istenen konular: (7) Yörede doğal olarak yetişen bitkileri kullanma durumu, (8) Bitkileri ne amaçla kullanıldığı, (9) Kullanılan bitkilerin nasıl temin edildiği, (10) Toplanan bitkilerin nasıl saklandığı, (12) Temin edilen bitkilerin en çok hangi bölümlerinden faydalandığı, (13) Bitkilerin nasıl/ne şekilde tüketildiği, (15) Kullanılmakta bulunan bitkilerden belirgin bir yarar görülüp görülmediği, (20) Kullanılmakta bulunan bitkilerin zehirli olup olmadığını bilip bilmediği, (21) Doğadan toplanan bitki varsa, toplarken nelere dikkat ettiği, (25) Kullanılan bitkilerin hangi hastalıklara karşı kullandığıdır.

Şekil 1. Araştırma alanı

Anket uygulaması süresince deneklerin anket sorularını kendi hür iradesi ile cevaplayabilmesi için anket formlarının tek başına cevaplandırılması tercih edilmiştir.

Örnek büyüklüğünü belirlemek için, sınırlı toplumlarda kullanılan ve aşağıda açıklanan denklemden faydalanılmaktadır (Karasar, 2005).

$$n = \frac{z^2 N p q}{ND^2 + Z^2 p q}$$

Burada:

- n : Örnek büyüklüğünü
- Z : Güven katsayısını (%95'lik güven aralığı için Z=1.96)
- N : Ana kütle büyüklüğü
- p ve q : Ölçülmek istenen büyüklüğün ana kütlede bulunma olasılığı (0,5)
- D : Kabul edilen örnekleme hatasını (%10) göstermektedir.

Yukarıda belirtilen formüle göre yapılan hesaplamada örnek büyüklüğü 100 bulunmuş olup hata payı da düşünülerek 119 kişi ile yapılan anketler incelemeye alınmıştır. Anket formlarının değerlendirilmesi, yanıtlanan cevap şıklarının sayısal değerlerinin frekans tabloları yüzdelik oranlara dönüştürülmesi şeklinde yapılmıştır. Analizlerde Statistical Package for Social Science (SPSS) 25.0 programı kullanılmıştır.

3. Araştırma bulguları

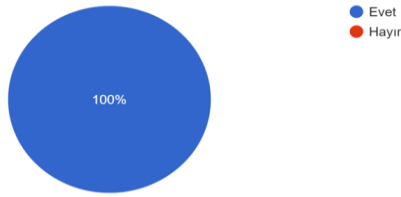
Korgan ilçe merkezinde toplamda 119 kişi ile görüşülmüştür. Yöre insanı ile yapılan anket araştırmasına katılanların bazı demografik özelliklerine bakıldığında; %56,3'ü kadın, %43,7'si erkek olup, deneklerin %69,7'si evlidir. Anket çalışmasına katılan yöre halkının ağırlıklı olarak yaş ortalaması 31-40 arasındadır. Anket araştırmasına katılanların %37,8'i yükseköğretim mezunudur. Anket çalışmasına katılan deneklerin %52,9 serbest meslek, %34,4'ü ise kamuda çalışmakta olup, %23,5'i 4001-üzeri, %21,8'i 2401-3200, %21'i ise 0-1600 TL aylık gelir düzeyine sahiptir (Çizelge 1).

Yapılan ankete katılanların %100'ü yörede doğal olarak yetişen bitkilerden faydalandığı tespit edilmiştir (Şekil 2). Araştırma sonucuna göre yöre halkının %88,1'i

gıda/yemek/baharat, %9,3'ü sağlık ve tedavi, %2,6'sı ise keyif amacıyla bitkilerden faydalanmaktadır (Şekil 3).

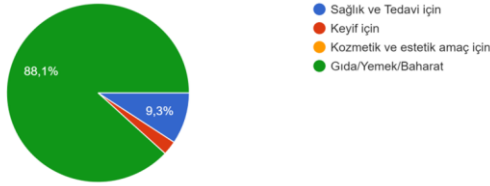
Yapılan anket araştırmasına katılanların %81'i bitkileri doğadan kendi toplayarak temin etmektedir (Şekil 4). %69,9'u faydalandıkları bitkileri yeşil olarak tüketmektedir (Şekil 5). Deneklerin %45,4'ü bitkileri hemen tüketirken, %43,7'si ise ihtiyacı olduğunda tüketmektedir (Şekil 6). Deneklerin %91,6'sı bitkilerin yapraklarından faydalanmaktadır (Şekil 7). Anket çalışmasına katılanların %97,5'i yemek şeklinde bitkileri tüketmektedirler (Şekil 8).

Yörenizde doğal olarak yetişen bitkileri kullanır mısınız ?
119 yanıt

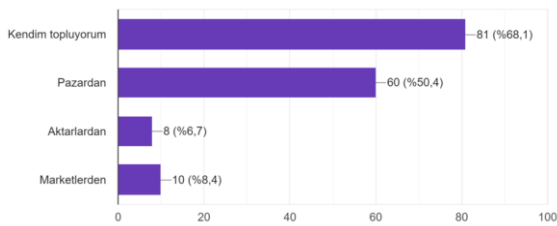
Şekil 2. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerden faydalanma durumu

Bu bitkileri ne amaçla kullanıyorsunuz?
118 yanıt

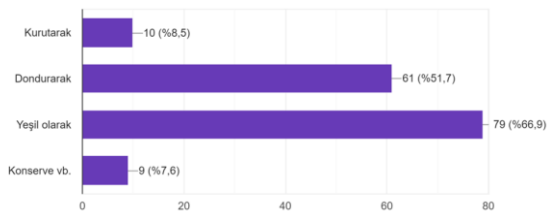
Şekil 3. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerden faydalanma amacı

Kullandığınız bitkileri nasıl temin ediyorsunuz?
119 yanıt

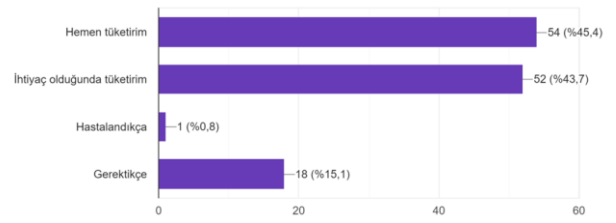
Şekil 4. Yörede doğal olarak yetişen bitkileri temin etme yöntemleri

Topladığınız bitkileri nasıl saklıyorsunuz veya tüketirsiniz?
118 yanıt

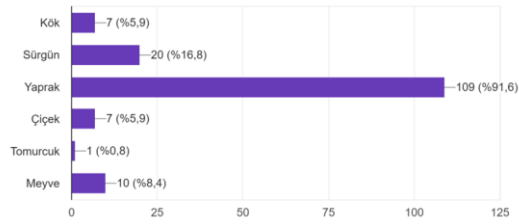
Şekil 5. Yörede doğal olarak yetişen bitkileri saklama ve tüketme yöntemleri

Aldığınız bitkileri ne zaman tüketiyorsunuz?
119 yanıt

Şekil 6. Yörede doğal olarak yetişen bitkileri tüketme zamanı

Temin ettiğiniz bitki türlerinin en çok hangi bölümlerinden faydalanıyorsunuz?
119 yanıt

Şekil 7. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerin faydalanılan kısımları

Çizelge 1. Anket araştırmasına katılanların bazı demografik özellikleri

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	67	56,3
Erkek	52	43,7
Toplam	119	100
Medeni Durum	Sayı	%
Bekar	36	30,3
Evli	83	69,7
Toplam	119	100
Yaş	Sayı	%
18-30	36	30,3
31-40	45	37,8
41-50	24	20,2
51-60	9	7,5
>60	5	4,2
Toplam	119	100
Eğitim Durumu	Sayı	%
Okuryazar olmayan	5	4,2
İlkokul	24	20,2
Orta Öğretim	8	6,7
Lise	31	26,1
Yüksekokul/Üniversite	45	37,8
Yüksek Lisans	5	4,2
Doktora	1	0,8
Toplam	119	100
Meslek	Sayı	%
Serbest Meslek	63	52,9
Kamu	41	34,4
Ev Hanımı-Çalışmayan	15	12,6
Toplam	119	100
Gelir Düzeyi	Sayı	%
0-1600	25	21
1601-2400	24	20,2
2401-3200	26	21,8
3201-4000	16	13,4
>4000	28	23,5
Toplam	119	100

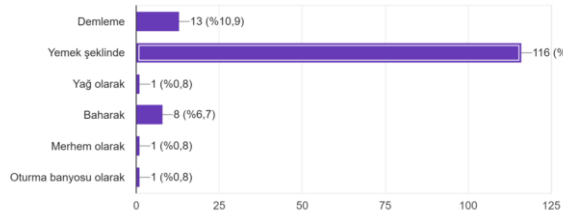
Araştırmada, yörede doğal olarak yetişen bitkilerin tüketilmesinde etkili olan faktörler olarak, deneklerin aileden (%84), çevresindeki insanlardan (%16) ve görsel ve işitsel medyadan (%5,9) etkilenmesi tespit edilmiştir (Şekil 9).Yapılan anket çalışmasına katılanların %61,9'u bitkilerden yarar görürken, %20,3'ünün bitkilerden hiçbir yarar görmediği tespit edilmiştir (Şekil 10). Deneklerin %48,7'si bitkileri doğrudan doğal olanı tüketirken, %50,4'ü ise hem doğal olarak hemde hazır hale getirilmiş olanı tüketmektedir (Şekil 11). Katılımcıların %80,5'nin faydalandıkları bitkilerden hiçbir yan etki görmediği, % 61,5'nin faydalandıkları bitkilerin zehirli olup olmadığını bildiği tespit edilmiştir (Şekil 12; Şekil 13).

Yapılan anket çalışmasına katılanların %73,1'i mevsiminde toplamaya, %53,8'i bitkiyi topladığı alanın temiz ve hijyenik olmasına, %32,8'i bitkilerin sağlıklı olmasına, %29,4'ü bitkinin tüm organlarının tam olmasına, %20,2'si meyvelerinin olgun olmasına ve %7,6'sı ise çiçeklerinin açmış olmasına bitkileri toplarken dikkat etmektedir (Şekil 14).

Yapılan araştırmalar sonucunda çalışma alanında etnobotanik kullanımı bulunan 16 familya ve bu familyalara ait 23 takson tespiti yapılmış ve bu taksonların etnobotanik kullanım alanlarına göre dağılımı 12'si gıda, 2'si baharat, 13'ü çay ve 2'si süs amaçlı kullanıldığı belirlenmiştir (Çizelge 2).

Bu bitkileri nasıl/ne şekilde tüketiyorsunuz?

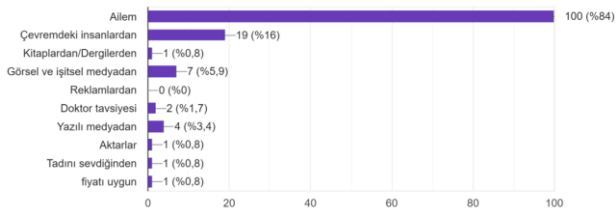
119 yanıt

Şekil 8. Yörede doğal olarak yetişen bitkileri tüketme şekilleri

Bitki tüketiminizde etkili olan faktörler nedir?

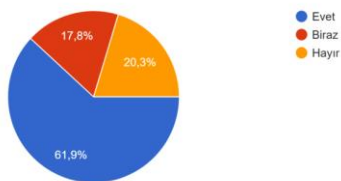
119 yanıt

Şekil 9. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerin tüketilmesinde etkili olan faktörler

Kullanmakta olduğunuz bitkilerden belirgin bir yarar görüyor musunuz?

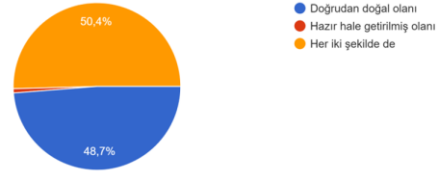
118 yanıt

Şekil 10. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerden yarar sağlama durumları

Doğal bitkileri doğrudan kullanmayı mı yoksa hazır hale getirilmiş olanları mı kullanırsınız?

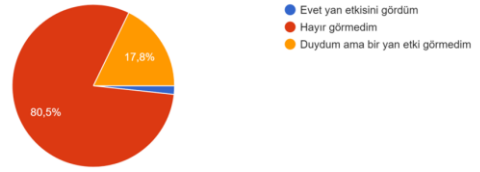
119 yanıt

Şekil 11. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerin doğal olarak ya da hazır halde kullanım durumu

Kullanmakta olduğunuz bu bitkilerin herhangi bir yan etkisini gördünüz mü veya yan etkisi olabileceğini duydunuz mu?

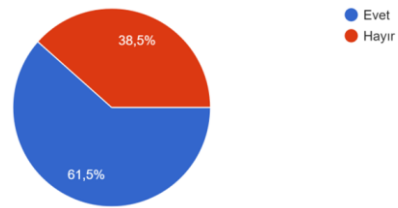
118 yanıt

Şekil 12. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerden yan etki görme durumları

Kullandığınız bitkilerin zehirli olup olmadığını biliyor musunuz?

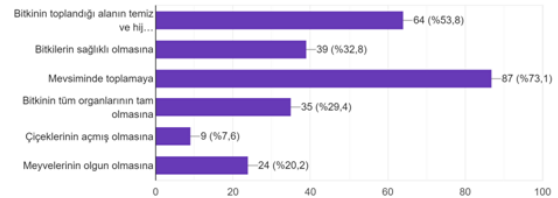
117 yanıt

Şekil 13. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerin zehirli olup olmadığını bilme durumları

Doğadan topladığınız bitki varsa, toplarken nelere dikkat ediyorsunuz?

119 yanıt

Şekil 14. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerin toplanması sırasında dikkat edilen hususlar

Çizelge 2. Yörede doğal olarak yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri

Türün Adı	Yöresel adı	Familyası	Toplama zamanı	Kullanılan kısımları	Kullanış amacı
1. <i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Hoşgıran	Amaranthaceae	Haziran	Yaprak ve sürgün	Gıda
2. <i>Conium maculatum</i> L.	Baldıran	Apiaceae	Haziran	Çiçek, yaprak ve sürgün	Gıda
3. <i>Arum italicum</i> Miller.	Nünük	Araceae	Ocak	Yaprak ve sürgün	Gıda
4. <i>Tussilago farfara</i> L.	Kabalak	Asteraceae	Haziran	Yaprak	Çay
5. <i>Taraxacum butleri</i> Van Soest	Hindiba	Asteraceae	Eylül	Çiçek	Çay
6. <i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Altın otu	Asteraceae	Eylül	Çiçek	Çay ve süs bitkisi
7. <i>Matricaria chamomilla</i> L.	Papatya	Asteraceae	Eylül	Çiçek	Çay ve süs bitkisi
8. <i>Silybum marianum</i> L.	Deve diken	Asteraceae	Eylül	Yaprak ve sürgün	Çay
9. <i>Trachystemon orientalis</i> L.	Kaldırık	Boraginaceae	Eylül	Yaprak ve sürgün	Gıda
10. <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Kuş pancarı	Brassicaceae	Haziran	Yaprak ve sürgün	Gıda
11. <i>Chenopodium album</i> L.	Sirpen	Chenopodiaceae	Haziran	Yaprak	Gıda
12. <i>Convolvulus arvensis</i> L.	Kuzu sarmaşığı	Convolvulaceae	Eylül	Çiçek	Çay
13. <i>Equisetum arvense</i> L.	At kuyruğu	Equisetaceae	Eylül	Çiçek	Çay
14. <i>Hypericum perforatum</i> L.	Kantaron	Hypericaceae	Eylül	Çiçek	Çay
15. <i>Mentha longifolia</i> (L.) Hudson subsp. <i>longifolia</i>	Nane	Lamiaceae	Eylül	Yaprak ve tohum	Baharat
16. <i>Thymus leucotrichus</i> Hal. var. <i>leucotrichus</i>	Kekik	Lamiaceae	Eylül	Yaprak ve sürgün	Baharat
17. <i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümece	Malvaceae	Eylül	Sürgün ve yaprak	Çay
18. <i>Fragaria vesca</i> L.	Orman çileği	Rosaceae	Haziran	Sürgün ve yaprak	Gıda
19. <i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	Rosaceae	Haziran	Sürgün ve yaprak	Gıda ve çay
20. <i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i>	Böğürtlen	Rosaceae	Ağustos	Yaprak	Gıda ve çay
21. <i>Plantago major</i> L.	Sinir Otu	Plantaginaceae	Haziran	Yaprak ve çiçek	Gıda ve çay
22. <i>Smilax excelsa</i> L.	Merülcan	Smilacaceae	Haziran	Yaprak	Gıda
23. <i>Urtica dioica</i> L.	Sirgan	Urticaceae	Haziran	Yaprak	Gıda

Anket görüşmeleri sonucu deneklerin belirlenen bitkileri hangi hastalıklara karşı kullandığı incelenmiştir. Melürca (*Smilax excelsa* L.) bitkisini yöre halkının %7,5'i cilt hastalıklarında, %2,5'i kan temizleyici olarak ve kanser hastalıklarında, %0,8'i solunum yolları rahatsızlıklarında, bağırsak gaz sancılarında ve idrar söktürücü olarak kullanmaktadır. Baldıran (*Conium maculatum* L.) bitkisini yöre halkının %0,8'i bağırsak gaz sancılarında ve böbrek rahatsızlıklarında kullandığı tespit edilmiştir. Böğürtlen (*Rubus canescens* DC. var. *canescens*) bitkisini yöre halkının %8,4'ü kan temizleyici olarak, %1,7'si karaciğer hastalıkları, soğuk algınlığına karşı ve vücut direncini kuvvetlendirmek amacıyla kullanmaktadır. Dağ çileği (*Fragaria vesca* L.) bitkisini yöre halkının %4,2'si şeker hastalığı, %3,3'ü vücut direncini kuvvetlendirmek için, %1,7'si kalp damar ve cinsel hastalıklarda, %0,8'i kan temizleyici olarak, cilt, sinir, böbrek, ağız ve diş eti hastalıklarında, romatizma, tansiyon ve kolesterole karşı kullanmaktadır. Fındığı (*Corylus avellana* L.) yöre halkının %24,3'ü vücut direncini arttırmak için, %12,6'sı kolesterol, %3,3'ü cinsel hastalıklarda, %2,5'i kalp damar hastalıklarında ve tansiyonda, %0,8'i cilt, karaciğer ve göz hastalıklarının tedavisi amacıyla kullanmaktadır. Gelincik (*Papaver rhoeas* L.) bitkisini yöre halkının %2,5'i cilt ve sinir hastalıklarında, %1,7'si uykusuzluğa karşı, %0,8'i solunum yolları, göz hastalıklarında ve vücut direncini kuvvetlendirmek amacıyla kullanmaktadır. Hoşgıran (*Amaranthus retroflexus* L.) bitkisi yöre halkının %0,8'i bağırsak gaz sancılarında, şeker hastalığında ve kanser hastalıklarına karşı kullandığı tespit edilmiştir. Ihlamuru (*Tilia argentea* Desf. Ex Dc.) yöre halkının %84,8'i soğuk algınlığında, %19,3'ü vücut direncini kuvvetlendirmek için, %3,3'ü solunum yolları hastalıklarında, %1,7'si sinir hastalıklarında, %0,8'i bağırsak gaz sancılarında, kan temizleyici, idrar söktürücü, mide hastalıklarında, romatizmada, zayıflatıcı olarak, kanser hastalıklarında, uykusuzluğa karşı, karaciğer hastalıklarında, kolesterolda ve saç problemlerinde kullanmaktadır. Isırgan (*Urtica dioica* L.) bitkisini deneklerin %32,7'si kanser hastalıklarında, %7,5'ni saç problemlerinde, %2,5'i cilt hastalıklarında ve bağırsak gaz sancılarında karşı; vücut direncini kuvvetlendirmek için, %1,7'si soğuk algınlığında, kan

temizleyici olarak, idrar söktürücü ve zayıflatıcı olarak, %0,8'i mide hastalıklarında, romatizmada, solunum yolları hastalıklarında, uykusuzluğa karşı, tansiyonda, karaciğer hastalıklarında ve böbrek hastalıklarında tedavi amacıyla kullanmaktadır. Kaldırık (*Trachystemon orientalis* L.) bitkisini yöre halkının %2,5'i sinir hastalıklarında, %0,8'i bağırsak gaz sancılarında, kan temizleyici olarak, mide hastalıklarında, zayıflatıcı olarak, karaciğer rahatsızlıklarında, akciğer rahatsızlıklarında ve böbrek rahatsızlıklarında kullanmaktadır. Karadut (*Morus nigra* L.) bitkisini yöre halkının %26'sı kan temizleyici olarak, %3,3'ü ağız ve diş eti rahatsızlıklarında, %1,7'si mide rahatsızlıklarında, solunum yolları rahatsızlığında, vücut direncini kuvvetlendirmek için ve sinir hastalıklarında, %0,8'i astım ve nefes darlığına, kalp damar hastalıklarında ve soğuk algınlığında kullandığı belirlenmiştir. Pancar (*Brassica oleracea* L. var. *acephala*) bitkisini yöre halkının %7,5'i zayıflatıcı olarak, %5'i karaciğer hastalıklarında, akciğer hastalıklarında ve böbrek rahatsızlıklarında, %3,3'ü şeker ve kanser hastalıklarında, %2,5'i mide, sinir hastalıklarında ve vücut direncini kuvvetlendirmek için, %1,7'si kan temizleyici, idrar söktürücü ve kadın hastalıkları, %0,8'i tansiyon, kolesterol ve ağız ve diş eti hastalıklarında kullanmaktadır. Kekik (*Thymus leucotrichus* Hal. var. *leucotrichus*) bitkisini yöre halkının %10'u soğuk algınlığında, %4,2'si mide hastalıklarında, %2,5'i zayıflatıcı olarak, %1,7'si solunum yolları hastalıklarında, bağırsak gaz sancılarında ve kan temizleyici olarak, %0,8'i idrar söktürücü, şeker, sinir hastalıklarında, iştah açıcı, tansiyon, karaciğer rahatsızlıklarında, kolesterol, kadın hastalıkları, cinsel hastalıklarda ve vücut direncini kuvvetlendirmek için kullanmaktadır. Kinzi (*Coriandrum sativum* L.) bitkisini ise yöre halkının %0,8'inin bağırsak ve gaz sancılarında, idrar söktürücü, zayıflatıcı olarak, mide hastalıklarında ve vücut direncini kuvvetlendirmek için kullandığı tespit edilmiştir. Kuşburnunu (*Rosa canina* L.), yöre halkının %19,3'ü soğuk algınlığında, %3,3'ü cilt hastalıklarında, %2,5'i bağırsak gaz sancılarında, şeker hastalığında vücut direncini kuvvetlendirmek için, %1,7'si kadın hastalıklarında, kan temizleyici olarak ve kabızlıkta, %0,8'i idrar söktürücü, zayıflatıcı olarak, kanser, solunum yolları hastalıklarında ve kolesterol için kullanmaktadır.

Töngeli (*Mespilus germanica* L.) yöre halkının %1,7'si cilt ve böbrek hastalıklarında, %0,8'i mide, şeker hastalığında, ağız ve diş eti rahatsızlıklarında, zayıflatıcı olarak, solunum yolları ve soğuk algınlığında kullandığı belirlenmiştir. Nane (*Mentha piperita* L.) bitkisini yöre halkının %54,6'sı soğuk algınlığında, % 5,8'i vücut direncini kuvvetlendirmek için, %3,3'ü solunum yolları rahatsızlıklarında ve zayıflatıcı olarak, %2,5'i bağırsak gaz sancılarında ve ağız ve diş eti rahatsızlıklarında, %1,7'si astım/nefes darlığında ve kalp damar hastalığında, %0,8'i cilt hastalıklarında, kan temizleyici, kabızlıkta, idrar söktürücü olarak, sinir hastalıklarında, tansiyon ve saç problemlerinde kullanılmaktadır. Papatyayı (*Matricaria chamomilla* L.) yöre halkının %12,6'sı sinir hastalıklarında, %7,5'i bağırsak gaz sancılarında, % 6,7'si soğuk algınlığında, %5'i uykusuzluklarda, %3'ü mide rahatsızlıklarında, % 3,3'ü saç problemlerinde, % 1,7'si ağız ve diş eti rahatsızlıklarında, %0,8'i cilt rahatsızlıklarında, idrar söktürücü olarak, zayıflatıcı olarak, kadın hastalıklarında, romatizma ve vücut direncini kuvvetlendirmek için kullanılmaktadır. Perzü, (*Beta vulgaris* L. var. *cicla*) bitkisini yöre halkının %2,5'i şeker hastalığında, %0,8'i kan temizleyici olarak, astım/nefes darlığında, sinir hastalıklarında, karaciğer, akciğer, böbrek rahatsızlıklarında ve soğuk algınlığında kullanılmaktadır. Nünük (*Arum italicum* Miller.) bitkisini yöre halkının %2,5'i hemoroit rahatsızlığında, %1,7'i vücut direncini kuvvetlendirmek için ve % 0,8'i kabızlık rahatsızlığına karşı kullandığı tespit edilmiştir.

4. Tartışma ve sonuçlar

Korgan ilçesi sınırları içerisinde yaşayan 119 kişi ile görüşme yapılmıştır. Bu anket uygulaması sonucunda faydalanma durumları incelendiğinde 119 kişide bu bitkilerle ilgilendikleri ifade etmiştir.

Saraç (2013), "Rize İli Etnobotanik Özellikleri" adlı bir tez çalışması yapmıştır. 2011 ve 2012 yılları arasında yapılan bu çalışmanın amacı Rize ili sınırları içerisinde yer alan 5 ilçede yöre halkı tarafından kullanılan bitkilerin etnobotanik özelliklerini, kullanım alanlarını, yöresel adlarını belirlemek ve yörede unutulmaya yüz tutmuş kültürel zenginliğine ek olarak ekonomik önemi olanları saptamaktır. Çalışma alanında 56 familya ve bu familyalara ait 113 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlar arasından 78'i tedavi, 43'ü besin, 19'u hayvan yemi ve hayvan hastalıklarının tedavisinde, 8' baharat-çay ve 26'sının diğer çeşitli amaçlar için kullanıldığı belirlenmiştir. Bu türlerin familyalara göre dağılımları ve yüzdeleri hesaplanmış olup ilk beş familya şöyle sıralanmaktadır; *Asteraceae* familyası 14 takson ile % 12, *Rosaceae* familyası 11 takson ile %10, *Labiatae* (*Lamiaceae*) familyası 10 takson ile % 9, *Leguminosae* (*Fabaceae*) ve *Ericaceae* familyaları 4 takson ile % 4'tür. Araştırmada tespiti yapılan 66 taksonun fitocoğrafik bölgeleri belirlemiş ve %39,82 (45 takson) 'si Avrupa-Sibirya, % 0,89 (1 takson)'u İran-Turan ve % 0,89 (1 takson) Akdeniz elementidir. Ayrıca, toplanan bitki taksonlarından % 4,42 (5)'si kozmopolit, % 6,19 (7)'u egzotik ve %1,76 (2)'si endemik takson olduğu tespit edilip endemik türlerin IUCN kategorilerine göre tehlike durumu LC olarak belirlenmiştir.

Bayrak vd. (2007)'nin yapmış olduğu çalışmada yemek yapımında kullanılan *Amaranthus retroflexus* L. (Hoşgıran), *Chenopodium album* L. (Sirpen) ve *Smilax excelsa* L. (Merülcan) bitkileri yapmış olduğumuz çalışma ile

benzerlik gösterip aynı amaç için kullanmıştır. Aynı çalışmada yer alan ebegümeci bitkisi yemek yapımında kullanıldığı, yapmış olduğumuz çalışmada ise çay yapımı için kullanıldığı belirlenmiştir.

Türkan vd. (2006), "Ordu İli ve Çevresinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri" adlı bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada yörede çoğunlukla doğal olarak yetişen tıbbi ve gıda amaçlı kullanılan 18 familya ve bu familyalara ait 35 tür sunulmuştur. Yöre insanı ihtiyacı olan bitkileri civardaki ormanlardan ve açık arazilerden karşılamakta, bu imkânı bulamayanların ise semt pazarlarından satın aldığı belirlenmiştir. Araştırılan bitkilerden 14'ü yöre halkı tarafından sebze, meyve ve çay olarak kullanılmakla beraber zehirli olarak bilinen bazı bitkilerin de yörede sebze olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yöre halkı tarafından kullanım şekillerinin yapmış olduğumuz çalışmada aynı olduğu görülmüştür.

Gül ve Dinler (2016), çalışma alanımızın 19 km uzaklığında bulunan Kumru yöresinde bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada 32 familyaya ait 54 adet tıbbi aromatik bitki tespit etmiş ve kullanım şekillerini belirlemiştir. Çalışmamızda tespit ettiğimiz 16 familya ve bu familyalara ait 23 takson aynı çalışma içinde yer almakta olup, kullanım şekilleri ve amacı yönleriyle benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda farklı olarak özellikle gıda amaçlı olarak kullanılan bitkilerin, etnobotanik özellikleri ve ne şekilde kullanıldıkları daha kapsamlı olarak verilmiştir.

Sonuç olarak yöre halkı tespit edilen türleri ihtiyaç halinde ormanlardan, açık arazilerden toplayarak veya yöre halk pazarında satın alarak temin etmektedir. Bu bitkilerin kullanımı gelenekselleşmiş olup nesilden nesile aktararak kullanılmakta ve bilinçli bir kullanım mevcut değildir. Yöre halkı zehirli olan *Arum italicum* Miller. (Nünük) ve *Conium maculatum* L. (Balıran) yemek yapımında kullanılmaktadır. Bitkilerin bilinçli şekilde toplanması ve kullanılması için yöre halkına bilgilendirici eğitimler ya da seminerler düzenlenmesi önerilmektedir. Elde edilen bilgilerin, ilaç sanayisi, gıda ve tarım sektörünün gelişmesi ve ekonomik açıdan önemli olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Alpınar, K., 2010. Halk arasında kullanılan tıbbi bitkilerin derlenmesi. Bitkilerle Tedavi Sempozyumu, 5-6 Haziran, İstanbul, 19-28.
- Aslan, N., 2014. Endemik tıbbi bitkilerimiz. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu, 23-25 Eylül, Yalova, 9-21.
- Baydar, H., 2009. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bilimi ve Teknolojisi. SDÜ Yayınları, 348 s, Isparta.
- Bayrak Özbucak, T., Ergen Akçin, Ö., Yalçın, S., 2007. The contribution of wild edible plants to human nutrition in the black sea region of Turkey. Ethnobotanical Leaflets. 10:98-103.
- Cansaran, A., Kaya, Ö.F., 2006. Amasya merkez ilçe, Bağlarüstü, Boğaköy ve Vermiş köyleri ile Yassıçal ve Ziyaret celdeleri etnobotanik envanteri 2005. TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, 5:135-170.
- Ertem, H., 1987. Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu'nun Florası. Türk Tarih Kurumları Yayınları, Ankara.
- Gül, V., Seçkin Dinler, B., 2016. Kumru (Ordu) yöresinde doğal olarak yetişen bazı tıbbi ve aromatik bitkiler. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 11 (1): 146-156.
- Karasar, N., 2005. Bilimsel Araştırma ve Yöntemi (15. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

- Saraç, D.İ., 2013. Rize ili etnobotanik özellikleri. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Türkan, Ş., Malyer, H., Öz Aydın, S., Tümen, G., 2006. Ordu ili ve çevresinde yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitü Dergisi, 10 (2): 162-166.
- Vural, G., 2008. Honaz dağı ve çevresindeki bazı doğal bitkilerin etnobotanik özellikleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.